

Великотърновски университет „Св.Св. Кирил и Методий”

Юридически факултет

Кога изчезна етиката в правото?

Есе

Изготвил: Хасан Сезгин Хасан
3-ти курс

Структура на есето

Увод

Изложение

Правото – философията на живота

„Напразни са законите без нравственост”

Аксиологично битие на правото

Професионална етика на юриста

FAСIT

Заклучение

Литература

Кога изчезна етиката в правото?

(Есе)

„ Пазете правото дори от закона!“

Кристиан ТАКОВ

Правото представлява многостепенно и разностранно изградена сложна нормативна система, която е регулатор на отношения и постъпки. То има хуманитарни, етически и логически аспекти. Произхожда от социалната реалност, подлага я на специална обработка, за да предопредели нещо ново в нея.

Обществото се съсредоточава върху чисто формалния характер на правото; рецепира го или като сложна университетска специалност, или като санкционна мярка за нарушителите на законите. Не се опитва да открие връзката между живия живот и правото; да установи онези нишки, които свързват в едно цяло правото и хармонията.

За болшинството правото се ограничава и изчерпва до санкцията, която се реализира при правонарушение. Санкция за всяко правонарушение, но за *определени хора* по-облекчена. И езиково-мисловните клишета, свързани със същността на правото, и отказът на обществото да възприема правото като принцип за мярата, като всеубеждаващ символ на везната, изразен в сакралната триада: божественост – нравственост – справедливост, и отказът на правораздателните органи да санкционират абсолютно всеки, дръзнал да престъпи закона, без да се съобразяват с заемащата от него позиция, накърняват същността на правото. Изпразват го от съдържание и смисъл.

Именно в тези посочени условия въпросите за правото и етиката, за правото и морала, за правото и справедливостта, за правото и законите, за хуманистичната страна на правото, за ролята на ценностните категории в правото придобиват първостепенно значение.

Правото не е някаква безразборна съвкупност от правни норми, то е дух и духовно явление, крепящо се на определени ценности, значими за всеки и всички. Необходимо е юристите да са творческо настроени и да обръщат внимание на взаимовръзката между правото и етиката, а не да се опитват да заобикалят закона. Само тогава обществото ще почита правото. Едва тогава вълчите закони на времето ще отстъпят място на справедливите закони.

Неслучайно римляните наричат правото „изкуство за доброто и справедливото”. Не всеки може да се занимава с право, не е толкова лесно да се постигне баланс между справедливостта, етиката, доброто и законите, за да не пострада правото.

Проблем се открива и откроява в представите ни за правото. Сякаш сме задължени да го осмислим като низ от правни норми, които предвиждат определени неблагоприятни правни последици при отрицателното им изпълняване. Не си задаваме въпроси от типа: „Защо съществуват законите – за да ни контролират, за да ни ограничават, за да ни осигурят по-спокоен живот, за да ни наказват...?”, „Увеличаването броя на законите означава ли, че държавата ни гласува все по-малко доверие?”, „А законите имат ли общо с правото?”

Според Виндшайд много хора се отнасят с правото както с въздуха и храната. Тоест приемаме го като даденост. Ползваме се от неговите дарове, но не му отдаваме необходимата и заслужена почит. Още по-трагичното е, че някои юристи също не го уважават достатъчно. Отнасят се небрежно, не се съобразяват с основните му принципи, следят само и единствено буквата на закона, лишават го от творчество.

Правото е философията на нашия живот. В едно безправно общество животът ни ще бъде застрашен; няма да можем да разгръщаме спокойно житейския и творческия си потенциал. За свобода на словото, на мисълта, на убежденията и прочие и дума не може да става.

Всеки клон от нашия живот е правнорегулиран. Без право не би имало обществен живот. Благодарение на него обществото се доближава до съвършенство. И пак благодарение на него животът на *всеки* добива стойност.

Чрез правото се избягва произволът, преодолява се егоизмът, справедливо се разрешават споровете, наказват се нарушителите на реда. За Кант един от най-големите проблеми, пред които сме изправени, е това, да защитаваме и проявяваме правото в обществото. Това е от първа необходимост, защото без право би настъпил хаос, който би погълнал живота.

Предвид факта, че правото е философията на живота – доколкото без него не е възможно да съществува стабилен обществен живот – е необходимо то да се свързва със морално-етични принципи и ценности, защото моралът (категориите „добро-зло”, „правилно-неправилно”) е иманентно присъщо на човека. Ако правото е лишено от етична рамка и морален елемент, то тогава обществото няма да се съобразява с правото тъкмо защото правото без етиката ще се превърне в „голо насилие”.

Правото съществува, за да гарантира основните права на човека. Не е изключено в някои случаи законодателят да създава закони, които не толкова ефективно биха „охранявали” интересите на индивида. Закони, които биха позволили на определени правонарушители да избегнат неблагоприятните последици.

Правото осигурява оптимални стойности на живот. То е начин за съгласуване и защита на човешката свобода, доколкото тя е външно реализираща се. Законите трябва да са справедливи и етично издържани, за да не се наблюдава колизия между тях и правото.

Както коректно отбелязва Хораций – „напразни са законите без нравственост”, защото нравствените (етичните) ценности са закони над законите. Възниква въпросът, кога изчезна етиката (нравствеността) – и прагматичната, и професионалната от правото – та почти никой не гласува доверие на юристите и почти всеки окачествява с пейоративни определения правото? Дали дефицитът на нравственост в законите не рефлектира върху качеството на правораздаването? Трябва ли да се примирим с принципа „лош закон, но закон”, или е нужно да се опълчим срещу тях? Защо почтеността у повечето юристи е кандидат за „Червената книга?”, „С какви способности и средства може да се избегне всичко това?”

Макар да не съществува „китайска стена” между правото и законите, връзката помежду им не трябва да се абсолютизира. Както бе споменато, правото се стреми да поддържа обществения хомеостазис, а законите са своеобразният инструмент за постигането на тази цел. По мое мнение етиката в правото не е изчезнала, защото тя неотделима от същността му. Неслучайно римляните са използвали един и същи корен за означаване на правото и справедливостта – *ius/titia*. Извечно е, че справедливостта е етически термин. В законите липсва (или е силно ограничен) моралът. Вън от всяко съмнение е, че това се отразява негативно върху правото като цяло, защото за повечето няма разлика между право и закон.

Правото има различни нива на съществуване, които се определят като негови бития. Те са взаимно обусловени и непрекънато си взаимодействат. Вероятно аксиологичното битие – онова, което се занимава с ценностите – трябва да бъде застъпено при всички етапи на придаване на нормативна сила на фактическото и обратното. Ценностите трябва да са основният градивен елемент на законите.

Днес се отдава минимално значение на ценностите. Дори да присъстват определени ценности в законите, те се прилагат „в краен случай”. Това произтича от трудното и нееднородно дефиниране на ценностите, а законите трябва да се прилагат

по точен и недвусмислен начин. Но именно ценностният дефицит води до законодателство, което по същност е неетично.

Липсата на т.нар.приложна етика в законите води до дисбаланс и в професионалната етика.

Юристът трябва да се отличава с редки нравствени качества, за да му се доверят хората и да му поверят най-важните си дела – онези, които са съдбоносни. За жалост шумът на банкнотите заглушава гласа на съвестта и по този начин етиката остава извън полезрението на юристите. Този проблем не може да бъде премахнат чрез нормативни запрети, а чрез ефективен контрол на дейността на юристите, без да се засяга тяхната независимост. Без контрол всяка законова разпоредба остава в „света на идеите” и се явява едно добро пожелание. Нищо повече.

С оглед на това, че обрзованието е началото на началата – още по време на обучението студентите по право трябва да бъдат научени на етическите категории. Вниманието на студентите се съсредоточава върху всичко друго, но не и върху етическите аспекти на правото и връзката „право-морал”, без която правото не може да битува. Тъй като човек се учи по-лесно и по-бързо от примери, отколкото от забрани, практикуващите юристи трябва да са еталон за нас, младите, със своето поведение.

Въвеждането на единен кодекс на юриста с предвиден истински и ефективен контрол е начин за избягването на неетичното поведение. Неетичното поведение на юристите накърнява достойството на правото. Както казва Аристотел, свещена честност е да се избере общото благо пред личното. Юристът трябва да работи за възтържестуването на истината на всяка цена, защото 1.това е в полза на цялото на общество; 2. би било неетично и несправедливо истината да бъде победена от фалша.

Етиката в правото (в законите) изчезва тогава, когато справедливостта се подчинява на интересите; кадърните юристи се отстраняват за сметка на послушните; и почтеността не се почита.

В порядъка на тези разсъждения бихме казали, че съблюдаването на справедливостта (във всичките ѝ проявни форми) и почтената работа са необходими (и достатъчни) критерии за запазването на етиката в правото.

Правото и нравствеността регулират по различен начин човешкото поведение. Правото контролира, така да се каже, външната му страна, докато нравствеността се свързва с вътрешните преживявания. Санкциите също са различни, но целта е еднаква – постигане на хармония в обществото. Именно поради това е необходимо нравствеността (етиката) да е част от правото.

Безапелационният извод е, че правото и законът не са идентични понятия. Дори – както казва един голям – трябва да браним правото от закона. В противен случай законовите недостатъци се приписват на правото въобще.

Етиката се явява, от една страна, като „минимум право” и като коректив за пороците в законодателството – от друга. Нравственият човек не би престъпил законите. Не заради боязън от наказание, а заради вътрешното усещане за справедливост. Претърпяната нравствена болка от неправдата подтиква хората да потърсят правна помощ. А какво става, когато правото (законът) нанася допълнителни удари вместо да предостави надлежна помощ? Тогава хората започват да ненавиждат правото и по този начин то престава да бъде „антипод на хаоса в обществото”. С други думи – моралното уродство в законите изкривява общественото съзнание и го връща към нецивилизовани методи за разрешаване на спорове.

Юристите следва да създадат такава нравствена конституция, която да не им позволи да кривнат по житейския друм и която да върне етиката в законите, за да бъде резултатно правото.

* * *

Днес обществото не вярва в справедливостта на съдебния процес; хората нямат доверие на органите на реда; отделният индивид не вярва на държавата и на нейните институции. За да се избегнат тези пошлости, трябва да се откажем да давим правото в морето от правни норми и да го приемем не само като властнически акт на законодателя, като логическа структура от правни норми, а като дух, като правило на живота и да питаем пиетет към него.

Ако юристите започнат да се позовават на моралните принципи и ценности в правото, то то няма да загуби нищо от своето достойнство и обществото ще започне да се отнася с почит към него. Защото правото е защитник на правата на Човека.

Правното мислене трябва да е присъщо на юристите!

Правото не е да се прилага "буквата на закона", а да се *мисли*, да се предвиждат предварително нещата (в параметрите на човешката предвидливост), за да се избегнат нежелани резултати.

Правото си знае работата, само да не му пречим да си я върши. А ако пречим /което често се наблюдава в днешната ера/, заработват етичните норми. Неслучайно думите *съд* и *съдба* имат общ корен. Неслучайно най-жестокото наказание за Разколников остават *угризенията на съвестта*. Неслучайно байпас за съвестта – като част от етиката и правото – няма.

Библиография

Аристотел. Никомахова етика. – С.:Гал-ико, 1993.

Драмалиева, В. Днес морал няма или моралът на прехода. – С.: ЛИК, 2000.

Милкова, Д. Обща теория на правото. – С.:Албатрос, 2002.